

Els gentilicis lingüístics

ALBERT JANÉ, Institut d'Estudis Catalans

Si un dia aplegàvem mitja dotzena de lingüistes qualificats, uns bons dialectòlegs, i els demanàvem que ens drecessin la llista d'aquells noms gentilicis del nostre domini lingüístic que havien de tenir també una entrada (o subentrada) en un diccionari de la llengua, com a designadors del parlar propi del territori corresponent, més o menys general o bé més o menys específic o característic, és segur que no obtindríem ni dues llistes totalment iguals. També és ben probable que alguns, en lloc de la llista demanada, ens oferirien una explicació teòrica sobre els problemes i les dificultats que plantejava la confecció d'aquesta llista.

De fet, aquests problemes i dificultats són obvis i indiscutibles, però no inferiors als que ha de plantejar la determinació dels termes de moltes altres matèries que han de tenir una entrada en el diccionari. Inevitablement, en aquesta determinació hi ha d'haver un cert grau d'arbitrarietat. Si es vol, dit altrament, d'aplicació d'un criteri subjectiu. Però quan arriba l'hora de la veritat cal prendre decisions, que s'han de basar, certament, en tota la informació disponible i en criteris ponderats i contrastats, però que, en definitiva, han de comportar incusions i exclusions, les quals, quan després s'examinen detalladament per part de certs consultants, és lògic que no deixin de motivar dubtes o disconformitats.

Vet ací la llista, per ordre alfabètic dels que hem sabut trobar en el *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans, segona edició (DIEC2): *alacantí, alguerès, balear, barceloní, capcinès, català, eivissenc, formenterer, lleidatà, mallorquí, maonès, menorquí, pallarès, pollencí, rossellonès, ribagorçà, solleric, tarbener, tarragoní, tortosí, valencià*. No és impossible que ens n'hagi passat algun per malla.

No sembla pas que una lectura atenta d'aquesta llista hagi de motivar gaires sorpreses o discrepàncies, encara que és més que probable que molts l'haurien feta diferent. Notem la inclusió de *solleric* i *pollencí*, referents a les poblacions mallorquines de Sóller i Pollença. El primer cas és segurament més justificat que el segon, a causa de certes característiques específiques del parlar de Sóller, que tenim entès que són prou més notables que no pas les del parlar de Pollença. Així mateix,

trobem la inclusió de *capcinès*, 'subdialecte del rossellonès, de transició cap a l'occità, parlat al Capcir', inclusió que no es fa extensible al parlar del Conflent i al del Vallespir, sens dubte no tan diferenciats, ni de bon tros, del rossellonès.

És força possible que algú hi trobi a faltar designacions com *gironí, empordanès, andorrà*, i fins i tot, potser, *pirinenc* i *castellonenc* (de Castell de la Plana). Que alguns d'aquests gentilicis han estat usats més d'un cop per a designar uns determinats parlars, és un fet positiu.

La informació que el DIEC2 dona sobre cada un d'aquests gentilicis amb valor de designacions lingüístiques no és uniforme però és la previsible. És de notar que, lògicament, les entrades *català* i *valencià* comprenen diverses subentrades. Així mateix, creiem especialment interessant de destacar aquests dos casos: *maonès* 'parlar portat per emigrants menorquins del segle XVIII a la ciutat estatunidenca de San Agustín de Florida, on s'emprà fins al primer terç del segle XX', i *tarbener* 'parlar del valencià parlat a Tàrbena', que pot sorprendre per aquesta excepcionalitat dins del País Valencià. Cal recordar, doncs, que el tarbener conté molts mallorquinismes, entre ells l'article salat, car és un municipi (de la Marina Baixa) que fou repoblat per mallorquins.

Finalment, és pertinent de posar en relleu que, en principi, tots els gentilicis es poden usar, com a adjectius, per a determinar qualsevol parlar, per poc específic o característic que sigui, normalment acompanyant precisament el substantiu *parlar*: *el parlar blanenc de Joaquim Ruyra, el parlar reusenc, el parlar mataroní, el parlar manacorí...* ♦

